

II ESCOLA D'ESTIU: 1 de juliol de 2017

PER UN CONTRACTE SOCIAL FEDERAL RESUM DE LES PONÈNCIES

1. UN NOU CONTRACTE SOCIAL: QUIN? AMB QUI?

Van participar **Francesc Trillas**, professor d'Economia Aplicada de la UAB, **Margarita León**, professora de Ciències Polítiques de la UAB, **Antonio Gonzalez**, vocal del Consell Econòmic i Social i **Manel Manchón**, periodista del diari *Economia Digital*.

El "contracte social democràtic", és a dir, el compromís entre la ciutadania – que és qui dona el consentiment – i els seus governs democràtics, està obsolet. El seu marc de referència és l'Estat-nació, i aquest és incapaç de fer front a molts dels reptes econòmics i socials actuals, com ara la creixent concentració de la riquesa al món, el canvi climàtic, els canvis tecnològics i en el món del treball, o els fluxos migratoris i de refugiats.

Hi ha una tradició del pensament d'esquerreres que afirma que la realitat social és única, i sobre aquesta realitat els diferents actors dels moviments socials i les elits pugnen per avançar i consolidar les seves posicions. Els moviments nacionalistes actuals formen part de les eines que uns i altres utilitzen.

El contracte social que necessitem és el federal: el que admet que la globalització - que pot tenir aspectes positius - no té marxa enrere, però que cal governar-la. Això implica renunciar a l'Estat-nació, no necessàriament a l'acció del sector públic, i admetre que el govern democràtic serà "multinivell", diferents nivells de govern amb diferents competències, i on cap govern tindrà el monopoli de tota la sobirania.

També podem mirar el contracte social Espanya endins: el que ens va portar a desenvolupar l'estat del benestar, en un procés accelerat i profund -recordem que va començar molt més tard que a altres països- però que no s'ha pogut consolidar. No només per raó de la crisi econòmica del 2008 sinó per dos problemes crònics del model productiu espanyol, que són l'atur estructural i la pròpia incapacitat de l'estat del benestar espanyol per poder incidir en una redistribució efectiva de la riquesa. I sobretot per prevenir majors desigualtats. Necessitem que la inversió social de futur, com ara la dirigida a la infància, a la inclusió i qualitat de les escoles, a unes polítiques actives d'ocupació, vagin guanyant pes respecte les polítiques de "reparació del dany": els ajuts socials, els subsidis d'atur. Per això cal també una política fiscal que eviti el frau i en millori la progressivitat.

Si volem saber amb qui i en què hem de refer un nou contracte social, convé saber el perquè ja no serveix l'anterior; la història ens diu que el que va començar entre les dues guerres mundials i es va anar consolidant, va començar a trencar-se cap els anys 70 del segle passat. Un dels trencaments més importants és el que fa referència a la debilitat del dret del treball i dels sindicats – orientats cap a l'Estat-nació endins- en relació sobretot a la fortalesa creixent d'un capital internacional, i lligat a un Estat que reula en les seves funcions redistributives i es centra més en evitar la inflació que en millorar les taxes d'atur.

També cal recordar, però, que sense l'existència d'un pacte salarial a nivell europeu, amb tot el que això suposa, no serveix de res cedir sobirania a la Unió Europea en totes aquestes matèries.

Cal saber que el temps que es passa sense prendre decisions és temps perdut per adaptar-se als canvis de situació que inevitablement arriben.

2. DEMOCRÀCIA I SISTEMA DE PENSIONS

Van participar: Borja Suárez, professor de dret del treball a la Universidad Autónoma de Madrid, Ció Patxot, professora de Teoria Econòmica de la Universitat de Barcelona, Ricard Bellera, secretari de Treball, Economia i Estudi de CCOO de Catalunya, i Josep Carles Rius, periodista de Catalunya Plural_Diario.es.

“Sense un sistema de pensions el sistema democràtic està en risc”. Ho va dir la Secretària de Treball del President Roosevelt el 1935 i continua sent cert ara. La sostenibilitat del sistema de pensions té quatre vessants:

El financer : per a que prevalgui caldrà superar la lògica contributiva actual per fer valdre la lògica de la solidaritat intergeneracional -; el segon és el social: caldrà evitar que el sistema de pensions esdevingui dèbil i impotent per combatre la desigualtat i la pobresa; el tercer vessant és el jurídic: la constitució espanyola és clara en la seva defensa i és possible que les reformes de l’any 2013 es declarin inconstitucionals; el darrer vessant és el polític: a mesura que la societat espanyola es faci gran, el problema serà mes i més rellevant, i la protesta social augmentarà.

Tot i que el problema demogràfic – disminució del nombre de fills i major esperança de vida – es dona a molts països avançats, a Espanya aquest fenomen ha estat molt fort, i no s’han aplicat prou reformes a temps.

El 1976 cada persona gran “depenia” de quatre treballadors actius. D’aquí 20 anys, el 2037, cada dos jubilats dependran de tres actius (la taxa de dependència passarà del 25 % al 66 %). El sistema de pensions basat en el “repartiment” no es podrà aguantar; passar al sistema de capitalització genera problemes nous i és incert.

Ajustar ingressos i despeses és possible, però el problema de fons, amb un envelliment amb el punt àlgid a Espanya el 2050 (la generació del “baby boom, que va del 1957 al 1977, ha tingut pocs fills i viu molt més) requereix, com a mínim, reequilibrar les fonts de finançament.

En realitat les polítiques estan interrelacionades i l’eix demogràfic, l’econòmic i el polític es van transformant alhora tot interaccionant entre ells (excepte quan hi ha grans hecatombes). Cal entendre les causes per entendre les polítiques.

En les pensions incideixen dos factors de fons: la demografia i la productivitat general, que es poden influir amb les polítiques adequades de natalitat i família, immigració, mobilitat i mercat de treball, que incideixen a mig i llarg termini, i dos factors més immediats de regulació legal: les cotitzacions, que podrien augmentar a curt termini, elevant o eliminant els topalls actuals a les seves bases, i el grau de cobertura del sistema, (la relació salari i pensió).

Cal fer ajustos en tots quatre factors, reconeixent els fets objectius com ara: la realitat del factor demogràfic, que la millora en la productivitat no és suficient per resoldre tota sola la insuficiència del sistema però és important i pot ajudar, que cal actuar a curt termini sobre el dèficit de 18.000 M d’€ actual però el problema a llarg termini continuarà, i que cal trencar doncs amb la limitació de l’estricta contributivitat del sistema i aportar fons dels impostos generals al seu finançament.

I no podem oblidar que el pes cada vegada més gran que tenen les pensions en l’estat del benestar és més aviat conseqüència de la debilitat de les altres polítiques – la que protegeix la infància i l’educació per exemple – que no pas d’un pes “exagerat” de la política per a la gent gran perquè son cada vegada més nombrosos i el seu vot pot acabar pesant més. El nostre estat

del benestar es troba a 4 punts percentuals del PIB per sota de la mitjana europea, i la pressió fiscal es troba a 8 punts per sota.

Hi ha doncs marge per actuar, i cal fer-ho com més aviat millor.

3. RENDA BÀSICA: UNA REDISTRIBUCIÓ DE LA RENDA?

*Van participar: **Daniel Raventós**, professor titular de Sociologia de la Universitat de Barcelona, **Lluís Torrents**, director de planificació i innovació de l'ajuntament de Barcelona, **Laura Pelay**, Vicesecretària general d'Àrea Externa de l'UGT de Catalunya i **Mariana Vilnitzky**, periodista de Alternativas Económicas.*

La renda bàsica és una assignació monetària incondicional per a tothom. Si, a Espanya, es financés amb una reforma del IRPF, suposaria la eliminació de la pobresa i una redistribució de la renda clara.

En l'estudi fet, el cost "net" és d'uns 35.000 M.d'€, i el resultat final és que un 80 % de la població milloraria els seus ingressos i un 20 % els disminuiria. L'estudi vol demostrar que la renda bàsica és factible, perquè suposa també la eliminació de tots els altres ajuts actuals que comporten uns ingressos inferiors a la renda bàsica, i per això cal estimar el cost "net".

Per què una renda bàsica?. I per què en parlen aquests darrers anys des de posicions ideològiques diverses i fins i tot oposades?. Per la creixent mecanització i robotització de molts treballs, per que les possibilitats de la plena ocupació s'allunyen (plena ocupació en condicions dignes s'entén). És també una manera d'assegurar l'existència material de les persones, i només qui té aquesta existència material assegurada pot ser lliure; és a dir, la renda bàsica pot ser també una de les condicions de la llibertat.

"Els temps estan canviant" i cal entendre que sortir de la crisi no vol dir tornar a la situació anterior. Unes dades: Si a la taxa d'atur oficial hi sumem els treballadors desanimats, els que treballen a temps parcial però voldrien treballar tot el dia, i els autònoms que no volen ser-ho, més els precaris i els immigrants, arriben a una taxa del 30 %, 12 milions i mig de persones a Espanya. "Sembla" que generem ocupació, però gràcies a una gran devaluació dels salaris. Les solucions "factibles" inclouen "repartir el treball" i garantir una renda per a tothom. Aquí és on entra la renda bàsica.

El que ara hi ha és un sistema de renda mínima garantida, però mentre no es resolgui la "trampa de la pobresa" que genera la seva percepció, no podrà ser efectiva. I la seva gestió, si es vol fer bé, té costos molt elevats. De fet, s'ha constatat a tot el món el fracàs dels subsidis condicionals als pobres.

Tot i així, la renda bàsica continua generant dubtes, en especial en com pot condicionar la negociació col·lectiva, perquè pot operar com a mecanisme a la baixa, precisament perquè reforça la posició de l'empresari en situacions de poca demanda de treball. També la renda mínima garantida signada pels sindicats genera aquest tipus de dubtes però en menor grau.

Per això cal tenir clar que el debat de la renda bàsica reviu en un moment en que el "precaris" augmenta i, deliberadament, les polítiques aplicades afebleixen la negociació col·lectiva i disminueixen la recaptació tributària, de manera que l'Estat no té prous recursos per ajudar els que ara ho necessiten. Això porta a molta gent a pensar que això de l'estat del benestar en realitat no serveix i per tant pagar impostos tampoc no serveix de gaire.

Aquest debat és independent del de la renda bàsica, però hi està relacionat. La renda bàsica ens hauria de portar a pensar que "el normal" fora tenir un treball digne. El canvi tecnològic té un límit.

Potser la renda bàsica es podria incorporar a un paquet de “terra” social. Les esquerres haurien de tenir en compte també que cal recuperar la negociació col·lectiva, la fiscalitat justa i les millors polítiques socials com a imprescindibles per a que la gent visqui millor.

4. COOPERATIVISME, ECONOMIA SOCIAL I GLOBALITZACIÓ

Van participar: Andreu Missé, director de “Alternativas Económicas”, Maite Soler, membre del grup de treball d’Economistes per una Economia Social del Col·legi d’Economistes de Catalunya i Tomeu Ferrer, periodista del diari del Treball.

La sortida de la crisi ens ha deixat un món molt més desigual que abans, ensorrats els pilars que van permetre desenvolupar l’estat del benestar a Europa entre el 1945 i el 1975 i una pèrdua creixent de drets socials. La crisi posa de relleu la contradicció més important del sistema capitalista, orientat al capital i no a les persones. Això alimenta de nou l’economia social.

Per a la Unió Europea, l’economia social és la formada per entitats privades, organitzades en forma de cooperativa o associació o similar, amb membres que ho són per adhesió voluntària i en les que la distribució dels beneficis – el producte del treball – no es fa en funció de l’aportació econòmica de que hagi fet cadascú, sinó de l’esforç i el treball aportat. Aprofundint en els principis de l’economia social, ens acostaríem molt als principis del cooperativisme, que es basa en la primacia de les persones per sobre del capital i dels beneficis. Són, en primer lloc i per sobre de tot, organitzacions de persones per a les persones. A més són organitzacions que aporten maneres de fer democràtiques, transparència en la gestió, inclusivitat i arrelament al territori.

El cooperativisme té una llarga història: els seus inicis es poden situar a Rochdale, al cor d’Anglaterra, el 1844 com a alternativa dels treballadors a les condicions de treball indignes i de sobreexplotació. D’aleshores ençà s’ha estès abastament: 2,8 milions d’empreses cooperatives a Europa, ocupant 13 milions de persones que n’obtenen un sou, i tenen un pes entre el 6 i el 7 % de l’economia. Inclouen treball voluntari i membres de cooperatives de consum, fins a 200 milions de persones.

A Catalunya, només el 2016, es van crear 177 noves cooperatives i aquest mig any del 2017 ja n’ha creat 45. El ritme de creació d’ocupació és alt: un 6 %, amb una proporció del 81 % dels contractes indefinits. Les 4.300 cooperatives catalanes ocupen 4.600 llocs de treball i mouen 4.660 M€ d’ingressos.

Els reptes de l’economia social avui són bastants i variats; la dificultat en el finançament és important a Espanya on no hi ha institucions que tinguin com a prioritat finançar activitats socials; l’escàs reconeixement i difusió dels casos consolidats d’èxit; un marc jurídic molt feble; els nous patrons de consum, que afavoreixen les grans multinacionals de la distribució com Amazon.

Les administracions públiques poden influir més, no només afavorint els contractes públics amb cooperatives, sinó també oferint formació en la gestió i les habilitats necessàries per a la seva creació i funcionament. D’altra banda, la Unió Europea sembla estar en contradicció: dona suport a l’economia social en els seus documents, recolzant l’objectiu de tenir una incidència social positiva més que la obtenció de beneficis monetaris, però els seus principals dirigents sovint no la reconeixen quan es troben en un debat que consideren important, com ara la competència amb els Estats Units o els tractats internacionals.

L’economia social no necessàriament és només una alternativa a la crisi, també pot ser una alternativa al sistema capitalista actual.

5. FEDERALISME I FISCALITAT SOLIDÀRIA

Van participar **Antoni Zabalza**, Catedràtic de Teoria Econòmica de la Universitat de València, **Vicent Soler Marco**, Conseller d'Hisenda i Model Econòmic del Govern de la Generalitat Valenciana, i **Andreu Missé**, director de Alternatives Econòmiques.

Quan parlem de finançament autonòmic, estem parlant del finançament dels serveis públics que les Comunitats Autònomes (CA) presten als ciutadans: sanitat, educació, serveis socials, però també d'altres, com ara la seguretat i la justícia.

El principi bàsic és que, per una mateixa esforç fiscal, tots els ciutadans d'un Estat han de tenir accés als mateixos serveis públics amb independència del lloc en resideixen; com que això no es dona de manera automàtica perquè hi ha desigualtat en les bases fiscals i en les necessitats de les CA, cal establir un sistema d'anivellament.

Això no significa que s'anul·la l'autonomia en l'ingrés o en la despesa de les CA, perquè els recursos rebuts els poden aplicar al que vulguin i, si exerceixen la seva capacitat tributària a l'alça o a la baixa respecte una recaptació estandard, els recursos de més o de menys així obtinguts afecten només a la CA que exerceix aquesta capacitat. En qualsevol cas es podrien establir límits a la baixa, atès que, a l'alça, els electors poden actuar efectivament.

Aquesta és la teoria de base fonamental, tot i que a la pràctica les qüestions poden ser més complexes. Cal definir les necessitats i mesurar-les: per quin criteri?: només població o també altres variables?. Cal definir la recaptació de tributs estandard o normatius, que en algun cas, com ara l'impost de successions o el de patrimoni, pot ser difícil. Cal definir la cistella d'impostos que es cedeix a les CA i precisar l'autonomia tributària real a cadascun d'ells: ara mateix l'autonomia de les CA és nul·la en el IVA i els impostos especials. Cal afrontar els moviments de bases imposables entre CA per raons purament fiscals, com és el cas en els impostos de successions i patrimoni; cal decidir el criteri d'actualització de la xifra base de necessitats establerta. Cal decidir assegurar, almenys, el paquet bàsic de l'estat del benestar, o bé la totalitat dels serveis.

I cal considerar la qüestió del enorme creixement del deute de les CA, relacionat, en la seva major part, en una disminució dels recursos en un 10,6 % i un augment de les necessitats d'un 6 % en el període entre 2007 i 2014. Aquesta diferència apunta a la importància d'un tema previ a tots aquests, que és el del repartiment dels recursos entre l'Administració Central i el conjunt de les CA.

Aquest repartiment, molt afectat per la distribució primera (el que s'anomena repartiment en base al cost efectiu que es va aplicar al començament de l'estat de les autonomies), ha estat sempre insuficient, i més en la Comunitat Valenciana, i encara s'ha accentuat més en aquests anys de crisi pel repartiment del dèficit autoritzat per Brusel·les entre les diferents administracions espanyoles.

Totes aquestes qüestions afecten a la solidesa d'un estat compost com és Espanya. És urgent el canvi de sistema i és urgent injectar al nou sistema la cultura federal, la del respecte mutu, la dels criteris objectius, la de que tots: govern central, Comunitat autònomes, Ajuntaments, som Estat i tots som plenament responsables en els nostres àmbits de competència respectius. Només des de la cultura federal podem avançar.